
Když se zadlužit, tak bezpečně. Hlavně nedopadnout jako Uroboros

Když se zadlužit, tak bezpečně. Hlavně nedopadnout jako Uroboros

6. 1. 2012, autor: Lucie Kettnerová, rubrika: Rozhovory & portréty

Zmapovat český trh spotřebitelských půjček, posoudit kvalitu jednotlivých poskytovatelů a nabídnout veřejnosti nástroj, díky němuž se dají finanční instituce jednoduše porovnat. To jsou hlavní cíle projektu [Navigátor bezpečného úvěru](#), který vytvořil tým vedený prof. Ing. Michalem Mejstříkem, CSc., z Institutu ekonomických studií FSV UK. O projektu jsme si povídali s jeho manažerem PhDr. Petrem Teplým, Ph.D.

Kdy se projekt realizoval a jak byl financován?

Problematikou financí se v institutu zabýváme dlouhodobě, a tak jsme se rozhodli, že bychom měli vytvářet nejenom teoretické studie, ale také dělat aplikovanou vědu užitečnou pro konkrétní spotřebitele. Intenzivně jsme se začali problematikou zabývat na jaře minulého roku, výsledky jsme veřejnosti představili na konci listopadu. Profesor Michal Mejstřík má od GAČR vlastní grant Institucionální reakce na selhání finančních trhů a rozhodl se část financí věnovat právě na tento výzkum, poté se do projektu zapojily i další subjekty.

Kdo konkrétně za projektem stojí?

Garantem projektu je profesor Michal Mejstřík, já zastávám pozici manažera. Dále se zapojili naši doktorandi Jana Chvalková a Petr Janský, kteří už za sebou mají práci na zindexu.cz o korupci, a student bakalářského programu Kryštof Krotil.

Existuje už v Česku nějaký podobný výzkum?

[PhDr. Petr Teplý, Ph.D.](#), je absolventem IES FSV UK, nyní zde přednáší finance a bankovníctví. Studoval též v Rakousku, USA a na Novém Zélandu. V rámci svého výzkumu se podílel na více než 90 odborných studiích a 10 knihách. Pravidelně přednáší na zahraničních univerzitách a konferencích.

Pro většinu akademiků zabývajících se financemi není toto téma příliš disertabilní, protože pro vědce to není věda typu „rocket science“, a pro praktiky je to naopak příliš sofistikované. Podobný žebříček společností nabízejících spotřebitelské úvěry na trhu zatím tedy není. Jistou iniciativu vyvinul Člověk v tísni, který ale v rámci Indexu etického úvěru srovnával pouze 8 subjektů, zatímco my jich hodnotíme 34.

Tím ovšem nechci říct, že se nikdo spotřebitelským úvěrům nevěnuje. Věnují se jim kolegové z České národní banky, kolegové z CERGE i kolegové v našem institutu. Dívají se na ně však makropohledem, to znamená, že je hlavně zajímavá, kolik z úvěrů se nesplácí či jaká je jejich korelace s ekonomickým cyklem. Ale lidi více zajímá, jak spotřebitelské úvěry fungují, kdo je poskytuje a jaká platí legislativní pravidla. A tento mikroekonomický pohled jsme měli pocit, že na trhu chybí.

S jakým záměrem projekt vznikal?

Poznatky Navigátoru bezpečného úvěru by měly primárně zlepšit orientaci Čechů na poli spotřebitelských půjček a pomoci jim rozeznat bezpečné a nebezpečné (predátorské) poskytovatele. Základem tohoto záměru proto je jeho dlouhodobá udržitelnost, tzn. pravidelná aktualizace a zdokonalování metodologie spolu s generováním dalších úvěrových témat. Například povinná registrace všech subjektů poskytujících spotřebitelské úvěry u finančního arbitra do konce roku 2011 poskytne další cenné poznatky do mozaiky o spotřebitelském financování v ČR.

Pro koho je Navigátor primárně určen?

Třem hlavním cílovým skupinám. Kromě samotných klientů úvěrových společností jsou to také kolegové vědci, kteří dělají tzv. šuplíkové studie ve svých kancelářích místo toho, aby se pokusili o aplikovaný výzkum a pomohli tak řešit reálné problémy. Třetí cílovou skupinou jsou novináři, kteří mohou využít 48 stran obecnějších informací. Pro ně může mít studie význam edukační.

Co je to bezpečné zadlužování?

Konstrukce Navigátoru odpovídá definici bezpečného úvěru, kterou jsme konzultovali s mnoha odborníky v oblasti spotřebitelských úvěrů. Bezpečný je podle Navigátoru takový úvěr, který splňuje tři následující parametry z pohledu žadatele: žadatel zná parametry úvěru, jako je např. RPSN či celková zaplacená částka, zná kvalitu poskytovatele úvěru a konečně žadatel chápe důsledky splácení i nesplácení tohoto úvěru, tj. jak úvěr ovlivní rozpočet jeho domácnosti.

Jak se konstruoval Navigátor bezpečného úvěru?

Celkem jsme prozkoumali 50 spotřebitelských úvěrů od 34 poskytovatelů, z toho 13 bank, 6 nebankovních subjektů a 15 tzv. predátorů. Každý věřitel měl možnost si dílčí výsledky ověřit, učinilo tak pouze několik predátorů, avšak drtivá většina bezpečných půjčovatелů. Je vhodné též zdůraznit, že zkoumaných 15 predátorů je pouze vzorek z těchto firem a jednotlivců, které jsme vytypovali na internetu nebo je zařadili na doporučení spotřebitelských organizací. Podle expertních odhadů jich však na českém trhu působí tisíce, možná desetitisíce.

Na základě výše zmiňovaných parametrů bezpečného úvěru (s vahami 40 %, 40 % a 20 %) bylo stanoveno 13 kritérií, jejichž vážený průměr určil výsledné pořadí v Navigátoru. Finanční instituce byly posuzovány na příkladu třicetitisícové půjčky s roční splatností a stotisícové půjčky se splatností pět let. Pokud instituce získala 5–10 bodů, zařadila se do skupiny bezpečných, výsledek 0–4,99 bodu znamenal umístění mezi úvěrovými predátory.

Co výsledky výzkumu odhalily?

Alarmující je, že výsledky Navigátoru částečně odkryly tzv. šedou zónu, tj. predátory jakožto firmy s mírnější nebo v podstatě žádnou regulací – ani jedna totiž nezískala vyšší hodnotu než 3. Jejich rizikovost spočívá zejména v netransparentnosti (ne/poskytování informací před podpisem úvěrové smlouvy), ve vysokých cenách, přemrštěných pokutách při nesplácení a dalších zajišťovacích mechanismech (podpis bílky směnky, zajištění nízkého úvěru nesrovnatelně hodnotnější nemovitostí apod.). Je však pravda, že některým klientům bezpeční věřitelé kvůli jejich nízké bonitě nepůjčí a predátoři jsou v takovém případě jejich jedinou možností.

Jak vidíte budoucnost zadlužování domácností v České republice?

Nezodpovědné zadlužování a předlužování domácností je u nás velmi aktuální problém, jak dokládá rostoucí počet osobních bankrotů a exekucí. V této souvislosti bych si dovolil jeden přírůstek. V egyptské mytologii existuje had Uroboros, který požírá vlastní ocas, krátkodobě se tudíž sice nasytí, ale časem to vede k jeho zániku. Podobně je to i s nezodpovědným zadlužováním. Krátkodobě si nezodpovědný dlužník sice zvýší okamžitou spotřebu pomocí dluhu, ale časem nesplácení úvěrů může vyústit až v jeho osobní bankrot, resp. jeho zánik, a následně vstup do nové, méně radostné etapy života. Pevně věřím, že takovýchto Uroborů bude v České republice ubývat a že k tomu přispěje i náš Navigátor bezpečného úvěru.